

Önvédelem

Az állatoknál két önvédelmi mód létezik: menekülés és harc. A lovak többsége úgy tűnik az előbbit részesíti előnyben, és csak akkor folyamodik az utóbbihoz, ha sarokba szorítják. A természetben idejük jelentős részét a vélt vagy valós ellenségek elől való meneküléssel töltik. Manapság persze már megvédtük őket minden természetes ellenségüktől, és talán úgy tűnik, szükségtelen is erről beszélni. Azonban a menekülés olyan alapvető késztetés a lovakban, hogy bizonyos cselekvéseket kizárólag ezzel tudunk megmagyarázni. Minden helyzet, amikor a ló nem érzi magát biztonságban, kiválthatja az önvédelmi reflexet, illetve visszafelé is igaz: ha ilyen viselkedést tapasztalunk, akkor bizonyos, hogy lovunk bizonytalanságtól szenved.

Ennek az egyik legnyilvánvalóbb formája az, amikor nem engedik, hogy megfogjuk őket a mezőn. Ha egy lovat nehéz becserkészni, akkor valószínűleg az az érzése, hogy valami kellemetlen dolog vár rá. Ez érthető. Az viszont kevésbé, hogy a bánásmód pontosan melyik aspektusától tartanak. Különböző lovak különböző dolgoktól félnek, és nem egyszerű dolog ezeket az okokat megfejtetni. Itt van például Septem esete: Amennyire én tudom, mielőtt hozzám került kétévesen, az egyetlen kapcsolata az emberekkel, a herélés volt két hónappal azelőtt – hát, valljuk be, nem valószínű, hogy az emberi faj belopta magát a szívébe. Amikor megérkezett hozzánk, minden közeledést gyanakodva fogadott, de néhány simogatással, kedveskedéssel, kézről etetéssel töltött nap után már hajlandó volt odajönni, ha elindultunk felé – akár az istállóban voltunk, akár egy hosszabb kötél végén. Ekkor úgy gondoltam, eljött az ideje, hogy a többi ló közé kerüljön. A szabadság első napjaiban nem jött felénk, ha közeledtünk, de nem is próbált meg elfutni. Ismét simogatás, és etetés következett, és a hét végére ugyanolyan készségesen jött hozzánk, mint a társai.

Amikor idáig eljutottunk, úgy döntöttem, ideje munkába fogni, és elkezdtem futószárazni egy kötőfékkel. Úgy tűnt, ezt játéknak tekinti, és a mezőn még barátságosabb lett. A kiképzés gyorsan haladt, és két héten belül már nyereg volt a hátán. A felszerelés minden új darabját gyanakvással fogadta, de csak pár percig tartott, amíg túllépett az újdonság okozta ijedelmén. Három napig futószáraztam nyergestül, majd eljött a felülés ideje. Ezt különösebb félelem nélkül fogadta, de amikor lovasa kért tőle egy lépést előre, elszabadult a pokol. Nagyon csúnya jelenet játszódott le, egy lány otthagya pár fogát, egy másik meg majdnem a hátát törte. Ezután engem vágtaztatott meg teljes sebességgel a mezőn, mire hajlandó volt tenni pár lépést kicsit civilizáltabb tempóban. Nyilvánvalóan irtózott az egész hajcihőtől, és még akkor sem csillapodott le, amikor végül leszálltam. A következő nap alig lehetett megfogni, még jutalomfalattal sem tudtuk magunkhoz csalogatni. Végül a többi ló után eljött az istállóig, és végre el tudtuk kapni. Ezután egy hétig minden nap felültünk rá, de ahelyett, hogy csillapodott volna félelme a nyeregtől, inkább csak nőtt. És egyre nehezebb volt a közelébe férközni a legelőn.

Elég sok tényezőt lehetett volna okolni Septem kezelhetetlenségéért. Először is, az egyik kanca sárlott, és mivel csak nemrég lett kiherélve, Septem erősen érdeklődött iránta. Másrészt éppen az idő tájt váltottam asszisztenst, a ló pedig gyanakodva fogadott minden újdonságot. Harmadrészt lehet, hogy a nyereg nem tetszett neki. Negyedrész pedig lehet, hogy ilyen fiatalon túl sokat és túl gyorsan kértem tőle. Mivel nem tudtam eldönteni ezek közül melyik problémával állunk szemben, elhatároztam, hogy egy időre békén hagyom, hogy visszanyerje az önbizalmát.

Két hónap telt el, mire ismét önként odament egy emberhez, és miután észrevette, hogy a nála lévő vödör tele van zabbal, és ezt megeheti anélkül, hogy háborgatnák, a bátorsága is erőre kapott. Hamarosan megint nyugodtan meg lehetett fogni és vezetni. A következő két hétben megismételtük az egész belovaglási ceremóniát. Septem nem volt sokkal nyugodtabb ezúttal sem – minden új mozdulatra idegesen reagált, és rengeteg almába, és sok-sok ismétlésbe került, mire túljutott ezen. Az első felüléskor békésnek tűnt, és nem is csináltam mást, csak

pár percet ücsörögtem a hátán. Ám a következő nap újból elmenekült előlünk a legelőn. Ismét ott voltunk, ahol elkezdtük. Ezúttal semmi mást nem hibáztathattunk, csak a nyeret. Valami pozitív élményt kellett társítanunk hozzá. Amikor ismét sikerült felnyergelni, felszállás közben folyamatosan almát etettük vele. Ezt három napon keresztül ismételtük, amíg végül már saját akaratából, megfogás nélkül állta a fel- és leszállást. Azután hál istennek, a legelőn sem volt vele többé gond.

Ez a „megfoghatatlanság” tehát az önvédelem egy formája, de ezt csak a viszonylagos szabadságban (legelőn) élő lovak engedhetik meg maguknak. Ha a ló az istállóban vagy nyereg alatt akarja megvédeni magát, akkor harcolnia kell – vagyis rúgni, ágaskodni, és bakolni. Az ilyen viselkedés eredetét megint csak a ló előéletében kell keresnünk, illetve a harcolás körülményeiben. Mi több, az is lényeges, hogy melyek azok az időszakok, amikor nyugodt az állat. Néha azonban még akkor is harcolnak, ha minden lehetséges okot ellenőriztünk, és minden veszélyforrást megszüntettünk. Ilyenkor is van logikus válasz, csak az okok nem olyan nyilvánvalóak, és mélyre kell hatolnunk, ha meg akarjuk őket találni.

Az egyik lehetséges megoldás az, hogy ha egy biológiailag hasznos reakciót elnyomunk, akkor idővel egyre csak nő a feszültség, míg végül bármilyen apró ingerre kirobban. A kutyák, akiknek nincs lehetőségük vadászni, ezt a késztetésüket rongyok, botok segítségével vezetik le. A vadkacsák ha hosszú ideig senki sem háborgatja őket, akkor látszólag minden ok nélkül egyszer csak hirtelen mind felröppennek – akár egy csendes estén, amikor semmi sem mozdul. Ez olyan, mintha csak nem akarnának kijönni a gyakorlatból.

Ugyanez játszódik le a lovakban is. Ha nem tudnak utat engedni az energiáiknak, és „tele vannak”, akkor ijedezni, rúgni, harapni, toporzékolni fognak. Egyszerűen azért, mert szükségük van egy jó kis ijedségre, amitől aztán elmenekülhetnek, és kiengedhetik végre a gőzt. Quattuor, a szürke hunter általában békés, szelíd állat volt, akit nem könnyű megijeszteni, vagy kihozni a béketúrésból. Mégis a szezon közepén egyszer megsérült a térde, és istállófogságra ítéltetett. Csak napi pár percet sétálhatott. A szokatlan pihenő egy hete után ápolás közben egyre csak izgett-mozgott, majd hirtelen pánikba esett a saját takarója láttán. Néhány napig próbáltuk megnyugtatni, és simogatni, miközben ráterítettük a takarót, de a helyzet csak rosszabbodott. Aztán egyik este elhatároztam, hogy megpróbálkozom a másik véglettel, és hirtelen jó nagyot csaptam vele a ló előtt. Quattuor nagy lelkesedéssel ment bele a játékba: ugrált, a fejét beverte a plafonba, meg a boksz oldalába, nagyokat horkantott és kapált a lábával. Aztán megnyugodott, és minden további nélkül engedte a takarót a hátra teríteni. Másnap a szeme sem rebbent tőle, viszont elkezdett félni a tükörképétől az ablakban. Amikor letakartuk az ablakot, a falon lévő árnyékától ijedt meg. Ez ellen már semmit sem tudtam tenni. Nem lehet úgy kivilágítani a bokszot, hogy ne vessen árnyékot a falra. Így hát, amíg meg nem gyógyult a térde, reszketett az árnyékától. Ahogy újra részt vehetett a vadászlovagláson, a bokszban való viselkedése is újra példamutató lett. Nála a félelmi reakció nyilván nem igazi volt, hanem a felgyülemlett menekülési késztetés nőtt olyan szintre, hogy már a legkisebb inger is kiváltotta.

Ezek a helyzetek azonban sokkal súlyosabb következményekhez is vezethetnek. Egy másik lovunk, Tertia olyan kanca volt, aki ha foglalkoztunk vele, szelíd volt, mint a bárány, de tele volt agresszióval (jószívú emberek nevezhetik karakternek is). Semmi más nem okozott neki akkora örömet, mint egy jó kis bunyó, és ha unatkozott, bárkibe belekötött, aki épp kéznél volt. Az első dolog, amihez remekül hozzászólt amikor hozzánk került, az a forgalom volt. Bármi mellett nyugodtan elment a teherautótól a versenymotorig. Az első vadászszezonján, amikor már úgy tűnt sikerült jól belovagolni, elég hidegre fordult az idő. Ez lehetetlenné tette a vadászatot, és a pályamunkát is megnehezítette. Egyedül az út mellett lehetett lépni a lovakkal, amiben persze nem sok örömük telt. És hogy tovább nehezítse a helyzetet, Tertia elkezdett félni a forgalomtól – először csak a nagy, nehéz járművektől, de csakhamar bármitől megrémült, ami mozgott. Úgy viselkedett, akárcsak egy ijedt kétéves. Mint Quattuor és a

takaró esetében, itt sem segített a nyugtatgatás, és csak tovább mérgesedett a helyzet. Gyanítottam, hogy emögött is leginkább az unalom áll, de nem tűnt jó ötletnek megbüntetni, főleg mert így a végén összekapcsolná a büntetést a forgalommal, és aztán tényleg félni kezdene a járművektől. Szóval elhatároztam, hogy ha egy jó kis testmozgásra vágyik, akkor megkapja – csak nem az úton. Bár a mezőn félméteres hó állt, másnap mégis kivittük gyakorolni. Csúszkált, botladozott és el is esett, ennek ellenére úgy tűnt, nagyon élvezi – amikor a lovasa a legkevésbé számított rá, még jól meg is hempergett a hóban. Amikor ismét az út mellett léptünk, kicsit összerezzent az első kamiontól, de aztán nem volt nagyobb fennakadás.

A félelem és bizonytalanság gyakran vezet oda, hogy a lovak ok nélkül, vadul rátámadnak a társaikra, és az ilyen viselkedést könnyen félre lehet értelmezni. Billy Bunter, a négyéves Fell póni, akit már belovagolva vettünk, erre jó példa. A ménesben meglehetősen domináns és hatalmaskodó, lovagláskor mégis mindentől ideges volt. A forgalomtól kimondottan félt, és mindig megpróbált visszamenni az istállóba vagy a többi lóhoz. Számára a világ nagyon veszélyes hely volt, az első hetekben nem is volt könnyű lovagolni. Olyan dolgokat kértünk tőle, amiket még sosem csinált, és olyan helyekre kellett mennie, ahová szerinte egy lónak nem bölcs dolog elmerészkedni. Amikor lovaglás után visszakerült a legelőre, hátrasunyított fülekkel támadt szegény Unusra, újra és újra, ok nélkül. Amikor viszont nem volt vele gond lovaglás közben, akkor nem foglalkozott Unus-szal, vagy a többiekkel, hanem nyugodtan legelészett.

Nona-nál pont ellenkezőleg működött a dolog. A legelőn ő volt a szenvedő alanya a támadásoknak, és a különösen erőt próbáló délutánokat követően ezt az első emberen torolta meg, akit meglátott. Ahogy esténként velünk viselkedett, abból meg lehetett állapítani, hogy mennyit kergették és harapták őt napközben.

Az állatoknál nemcsak az evés, a menekülés és a harc készítésének elnyomása okoz nyugtalanságot és összeférhetetlenséget, hanem a szexualitás hiánya is. Vegyük Swanny-t. Ez a három éves kanca elég nagy libidóval rendelkezett, és nem sokra ment szegény heréltekkel, akikkel együtt töltötte az időt. Amikor sárlott és nem foglalkoztattuk következetesen, akkor a legelőn egyik lovat a másik után szorította a sarokba, és véresre rúgta, harapta őket. Vagyis jobb híján önvédelmi tevékenységgel akart kielégíteni egy másik szükségletet. De az önvédelmi igényt is ki lehet elégíteni a nem megfelelő reakcióval. Egyik tavasszal, Unus sántított az egyik lábára, és kicsaptuk a legelőre pihenni pár hétre. Egyre nőtt benne a vágy a csatározásra, mígnem valaki azt vette észre, hogy elkezdett botokkal játszani, mint a kutyák. Felkapta botot, elhajította, majd utána vágta, nagyokat bakolva közben. Hittem is, meg nem is, amíg a saját szememmel nem láttam. Következő nap, amikor mentem hozzájuk a legelőre, Unus a kapunál állt, szájában egy vastag bottal. Kinyújtottam a kezem, hogy elvegyem, de az utolsó pillanatban elrántotta a fejét, sarkon fordult, és bakolva elrohant. Fejét le-föl csapkodta, míg végre sikerült a botot átrepítenie a háta fölött. Ekkor megállt, visszafordult, és keresgélni kezdte a játékát. De némi keresgélés után úgy tűnt unalmassá vált a dolog, mert feladta és visszasétált a kapuhoz.